

Cvičení 1.: Základní informace o systému STATISTICA, bodové rozložení četností

Základní informace o programovém systému STATISTICA

Systém má modulární stavbu. V multilicenci pro Masarykovu univerzitu jsou k dispozici moduly: Základní statistiky/tabulky, Vícerozměrná regrese, ANOVA, Neparametrická statistika, Prokládání rozdělení, Rozdělení & simulace, Pokročilé lineární/nelineární modely, Vícerozměrné průzkumné techniky, Průmyslová statistika & Six Sigma, Analýza síla testu, Automatizované neuronové sítě, VEPAC.

Velké množství informací o systému STATISTICA lze najít na webové stránce společnosti StatSoft, která je jejím distributorem v České republice (www.statsoft.cz). Z této stránky vede rovněž odkaz na elektronickou učebnici statistiky.

Instalace systému STATISTICA 12 je dostupná na <https://inet.muni.cz/app/soft/licence>

STATISTICA má několik typů oken:

- **Datové okno (spreadsheet)** (má příponu sta, jeho obsah však lze exportovat i v jiných formátech). Do datového okna lze načítat datové soubory nejrůznějších typů (např. z tabulkových procesorů, databázové soubory, ASCII soubory).

Ukázka datového okna:

	1 X	2 Y	3 Z
1	2	2	0
2	1	3	1
3	4	3	1
4	1	1	0
5	1	2	1
6	4	4	1
7	3	3	1
8	3	4	0
9	1	1	0
10	1	1	0
11	4	2	1
12	4	4	0
13	2	2	0
14	4	3	1
15	2	3	1
16	4	4	0
17	1	1	0
18	4	3	1
19	4	4	1
20	1	3	0

- **Pracovní sešit (workbook)** (má příponu stw). Do pracovního sešitu se ukládají výstupy, tj. tabulky a grafy. Skládá se ze dvou oken, v levém okně je znázorněna stromová struktura výstupů, v pravém jsou samotné výstupy. V levém okně se lze pohybovat myší nebo kurzorem, mazat, přesouvat, editovat apod. Výstupy mohou sloužit jako vstupy pro další analýzy a grafy.

Ukázka pracovního sešitu:

STATISTICA Cz - [PS 1* - Tabulka četnosti X: známka z matematiky (znamky)]

Kategorie	Četnost	Kumulativní četnost	Rel četnost	Kumulativní rel četnost
výborně	7	7	35,00000	35,00000
velmi dobře	3	10	15,00000	50,00000
dobře	2	12	10,00000	60,00000
nespěšně	8	20	40,00000	100,00000
ChD	0	20	0,00000	100,00000

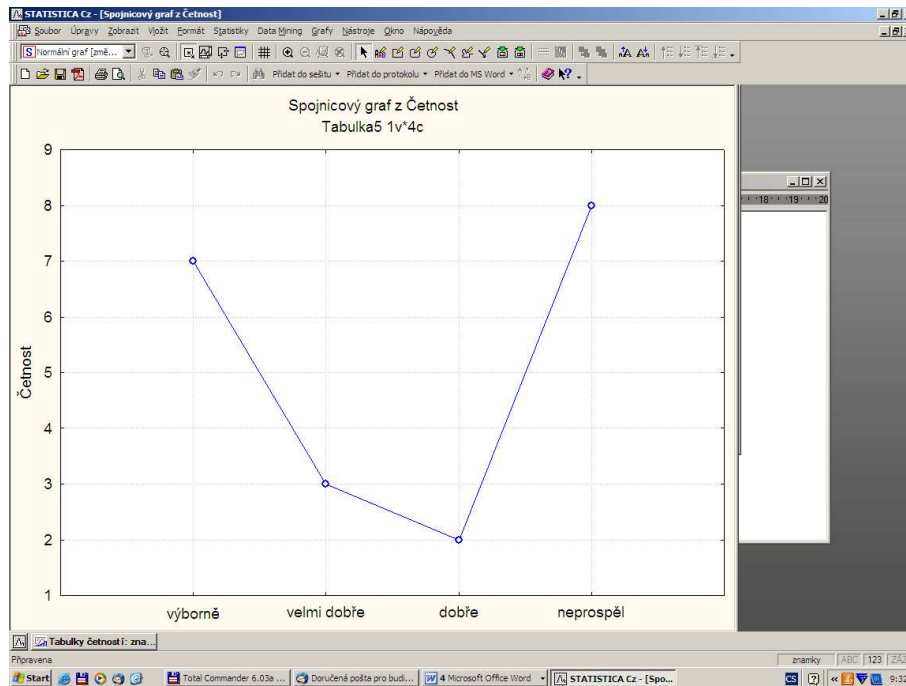
- **Protokol (report)** (má příponu str, lze ho uložit i ve formátu rtf, txt, htm či pdf). Pokud požadujeme, aby se výstupy ukládaly nejen do Pracovního sešitu, ale i do Protokolu či Wordu, postupujeme takto: Soubor – Správce výstupů – vybereme Výstup protokolu či Výstup MS Word – OK. Protokol se podobně jako Pracovní sešit skládá ze dvou oken. Do Protokolu můžeme vkládat vlastní text, vysvětlující komentáře, poznámky apod. Tabulky a grafy lze v Protokolu i Pracovním sešitu dále upravovat.

Ukázka protokolu:

STATISTICA Cz - [Protokol 1*]

Kategorie	Četnost	Kumulativní četnost	Rel četnost	Kumulativní rel četnost
výborně	7	7	35,00000	35,00000
velmi dobře	3	10	15,00000	50,00000
dobře	2	12	10,00000	60,00000
nespěšně	8	20	40,00000	100,00000
ChD	0	20	0,00000	100,00000

- **Okno grafů** (přípona stg, lze ho uložit i jako bmp, jpg, png, tif a wmf či pdf). Získá se tak, že v Pracovním sešitu klikneme pravým tlačítkem na graf a vybereme Klonovat graf.
- Ukázka okna grafů:**

- **Programovací okno** (přípona svb). Slouží pro zápis programů v jazyku STATISTICA Visual Basic. Vyvolá se z menu Nástroje – Makro.

Ukázka programovacího okna:

```

Option Base 1
Sub Main
Dim s As Spreadsheet
Set s = ActiveSpreadsheet
For i = 1 To 12
s.Variable(i).FillRandomValues
' do proměnných v1 až v12 se uloží náhodná čísla
' z intervalu(0,1)
Next i
s.VariableLongName(13) = "Sum(v1-v12)-6"
' do proměnné v13 se uloží součet proměnných v1 až v12
' zmenšeny o 6
s.Recalculate
End Sub

```

Mezi jednotlivými typy oken se přepínáme pomocí položky Okno v hlavním menu.

Od verze 8.0 je možno používat Projekty. Tento prvek umožňuje uložit soubor STATISTICA Projekt, a "zmrazit" tak doposud provedenou práci včetně umístění všech oken s objekty na obrazovce. Po otevření tohoto souboru se může přímo navázat na již provedenou část analýzy. Lze také uložit zaznamenané makro analýzy.

Jednorozměrné bodové rozložení četností

Úkol 1.: Načtete soubor znamky.sta. Proměnným X, Y, Z vytvořte návěští (X - známka z matematiky, Y - známka z angličtiny, Z - pohlaví studenta). Popište, co znamenají jednotlivé varianty (u znaků X a Y: 1 - výborně, 2 - velmi dobře, 3 - dobře, 4 - neprospěl, u znaku Z: 0 - žena, 1 - muž).

Návod: Soubor – Otevřít – vybereme příslušný adresář se souborem znamky.sta – Otevřít. Kurzor nastavíme na Prom1 – 2x klikneme myší – Jméno X – Dlouhé jméno známka z matematiky, Text. hodnoty – 1 výborně, 2 velmi dobře, 3 dobře, 4 neprospěl, OK. U proměnné Y lze textové hodnoty okopírovat z proměnné X – v Editoru textových hodnot zvolíme Kopírovat z proměnné X.

Přepínání mezi číselnými hodnotami a jejich textovým popisem se děje pomocí tlačítka s ikonou štítku.

Úkol 2.: Vytvořte

- tabulku rozložení četností známek z matematiky a známek z angličtiny,
- sloupkový diagram absolutních četností znaků X a Y,
- polygon absolutních četností znaků X a Y

Návod:

ad a) Statistiky – Základní statistiky a tabulky – Tabulky četností – OK – Proměnné X, Y – OK – na záložce Možnosti zrušíme Počet a zaprotokolování ChD - Výpočet.

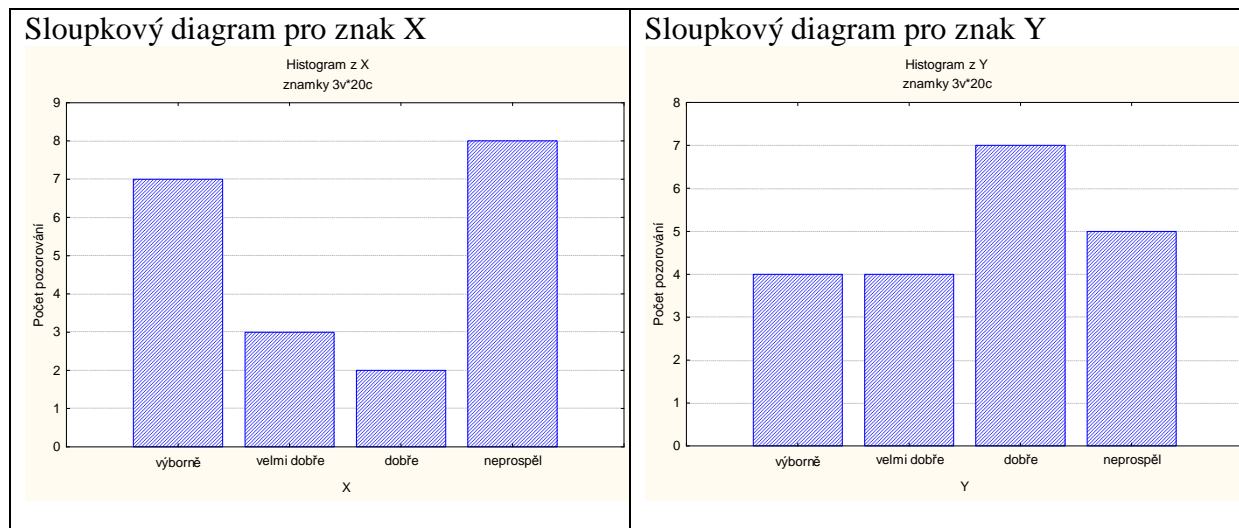
Tabulka rozložení četností známek z matematiky

Kategorie	Tabulka četností: X: známka z M (znamky.sta)			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel. četnost	Kumulativní rel. četnost
výborně	7	7	35,00000	35,0000
velmi dobře	3	10	15,00000	50,0000
dobře	2	12	10,00000	60,0000
neprospěl	8	20	40,00000	100,0000

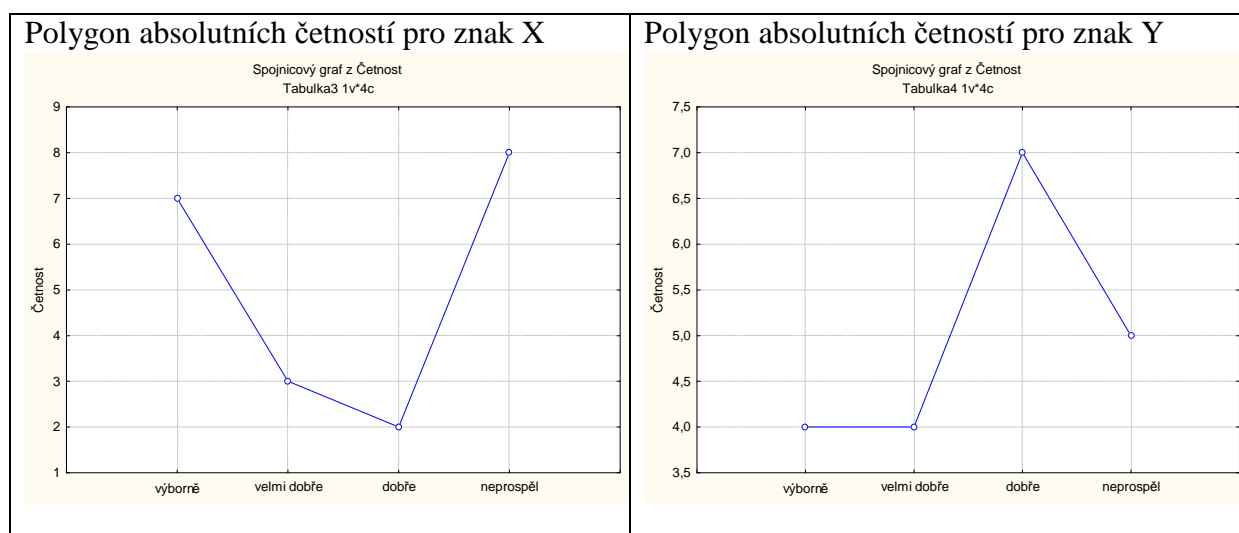
Tabulka rozložení četností známek z angličtiny

Kategorie	Tabulka četností: Y: známka z A (znamky.sta)			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel. četnost	Kumulativní rel. četnost
výborně	4	4	20,00000	20,0000
velmi dobře	4	8	20,00000	40,0000
dobře	7	15	35,00000	75,0000
neprospěl	5	20	25,00000	100,0000

ad b) Grafy – Histogramy – Proměnné X, Y – OK- vypneme Normální proložení – Detaily – zaškrtneme Mezery mezi sloupci - OK.

ad c) V pracovním sešitu vstoupíme do tabulky rozložení četností proměnné X resp. Y. Nastavíme se kurzorem na Četnost - klikneme pravým tlačítkem – Grafy bloku dat – Spojnicový graf: celé sloupce. Vykreslí se polygon absolutních četností.

Úkol 3.: Vytvořte tabulky rozložení četností známek z matematiky a angličtiny pouze

- a) pro ženy,
- b) pro muže.

Návod:

ad a) Statistika – Základní statistiky a tabulky – Tabulky četností – OK – Proměnné X, Y – OK – vybereme Select Cases - zaškrtneme Zapnout filtr – do okénka některé, vybrané pomocí výrazu zapíšeme Z = 0, OK – na záložce Možnosti zrušíme Počet a zaprotokolování ChD - Výpočet.

Tabulka rozložení četností známek z matematiky pro ženy:

Kategorie	Tabulka četností: X: známka z M (znamky.sta) Zhrnout podmínku: Z=0			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
výborně	5	5	50,00000	50,0000
velmi dobře	2	7	20,00000	70,0000
dobře	1	8	10,00000	80,0000
neprospěl	2	10	20,00000	100,0000

Tabulka rozložení četností známek z angličtiny pro ženy:

Kategorie	Tabulka četností: Y: známka z A (znamky.sta) Zhrnout podmínku: Z=0			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
výborně	4	4	40,00000	40,0000
velmi dobře	2	6	20,00000	60,0000
dobře	1	7	10,00000	70,0000
neprospěl	3	10	30,00000	100,0000

ad b) Statistiky – Základní statistiky a tabulky – Tabulky četností – OK – Proměnné X, Y – OK – vybereme Select Cases - zaškrtneme Zapnout filtr – do okénka některé, vybrané pomocí výrazu zapíšeme $Z = 1$, OK - na záložce Možnosti zrušíme Počet a zaprotokolování ChD - Výpočet.

Tabulka rozložení četností známek z matematiky pro muže:

Kategorie	Tabulka četností: X: známka z M (znamky.sta) Zhrnout podmínku: Z=1			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
výborně	2	2	20,00000	20,0000
velmi dobře	1	3	10,00000	30,0000
dobře	1	4	10,00000	40,0000
neprospěl	6	10	60,00000	100,0000

Tabulka rozložení četností známek z angličtiny pro muže:

Kategorie	Tabulka četností: Y: známka z A (znamky.sta) Zhrnout podmínku: Z=1			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
velmi dobře	2	2	20,00000	20,0000
dobře	6	8	60,00000	80,0000
neprospěl	2	10	20,00000	100,0000

Dvourozměrné bodové rozložení četností

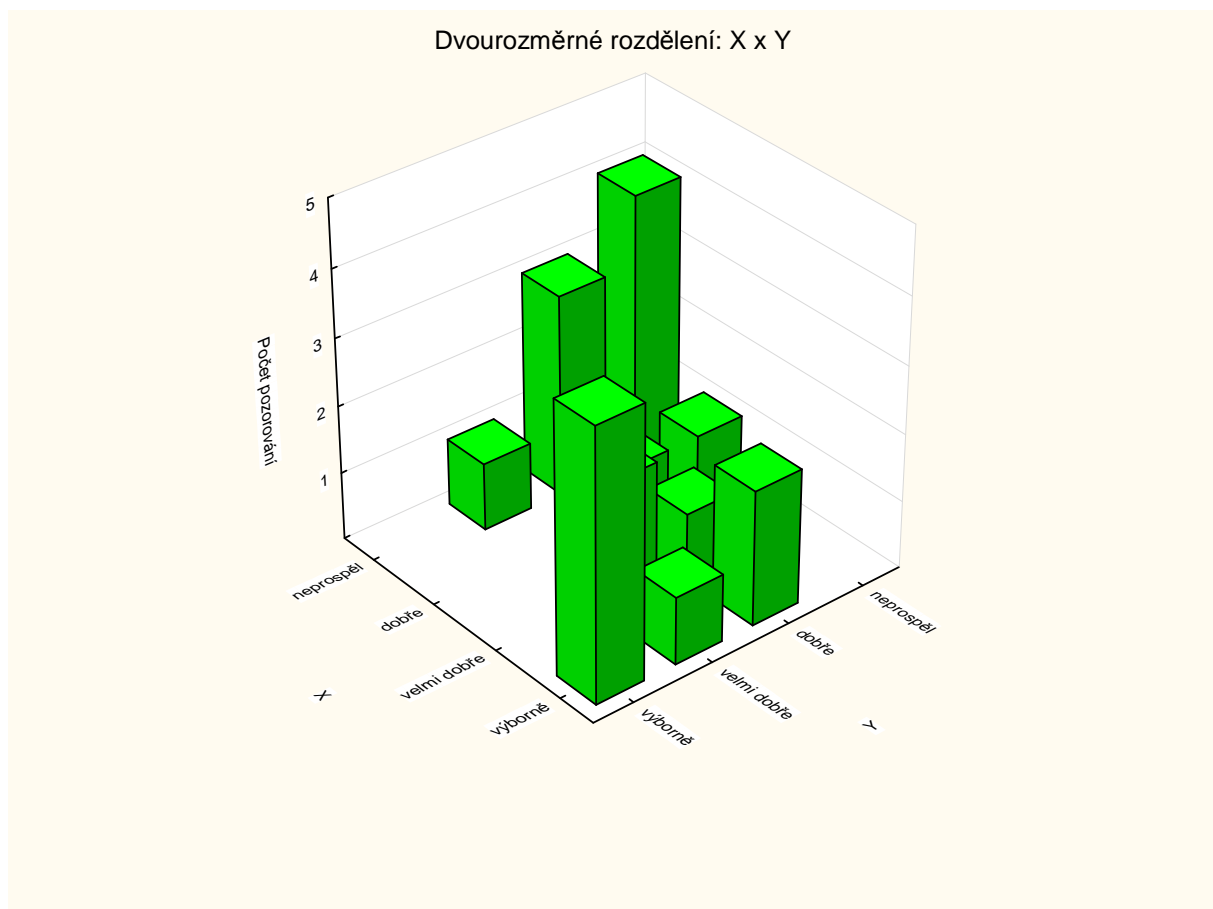
Úkol 4.: Nadále budeme pracovat s celým datovým souborem. Vytvořte kontingenční tabulku simultánních absolutních četností znaků X a Y a 3D graf simultánních četností.

Návod: Statistika – Základní statistiky/tabulky – odškrtneme Zapnout filtr – OK - Kontingenční tabulky – OK – Specif. tabulky - List 1 X, List 2 Y, OK – OK - Výpočet.

Kontingenční tabulka (znamky.sta)					
Četnost označených buněk > 10					
(Marginální součty nejsou označeny)					
X	Y	Y	Y	Y	Řádk. součty
	výborně	velmi dobře	dobře	neprospěl	
výborně	4	1	2	0	7
velmi dobře	0	2	1	0	3
dobře	0	0	1	1	2
neprospěl	0	1	3	4	8
Vš.skup.	4	4	7	5	20

Vidíme, že ve výběrovém souboru byli 4 studenti, kteří měli z obou předmětů „výborně“, jeden student, který měl z matematiky „výborně“ a z angličtiny „velmi dobře“ atd. až 4 studenti, kteří z obou předmětů neprospěli.

Vytvoření 3D grafu: Aktivujeme na liště Výsledky: kontingenční tabulky – na záložce Detailní výsledky vybereme 3D histogramy.

Úkol 5.: Vytvořte kontingenční tabulku sloupcově a řádkově podmíněných relativních četností znaků X a Y.

Návod: Aktivujeme na liště Výsledky: kontingenční tabulky – Možnosti - zaškrtneme ve sloupci Výpočet tabulek volbu Procenta z počtu ve sloupci (resp. Procenta z počtu v řádku) – Výpočet.

Kontingenční tabulka sloupcově podmíněných relativních četností :

		Kontingenční tabulka (znamky.sta) Četnost označených buněk > 10 (Marginální součty nejsou označeny)					
		X	Y výborně	Y velmi dobře	Y dobře	Y neprospěl	Řádk. součty
Četnost	výborně		4	1	2	0	7
Sloupc. četn.			100,00%	25,00%	28,57%	0,00%	
Četnost	velmi dobře		0	2	1	0	3
Sloupc. četn.			0,00%	50,00%	14,29%	0,00%	
Četnost	dobře		0	0	1	1	2
Sloupc. četn.			0,00%	0,00%	14,29%	20,00%	
Četnost	neprospěl		0	1	3	4	8
Sloupc. četn.			0,00%	25,00%	42,86%	80,00%	
Četnost	Vš.skup.		4	4	7	5	20

Interpretace např. 4. řádku ve 2. sloupci: V souboru byli 4 studenti, kteří měli velmi dobře z angličtiny. Mezi nimi byl jeden, který neprospěl z matematiky, což představuje $1/4 = 25\%$.

Kontingenční tabulka řádkově podmíněných relativních četností:

		Kontingenční tabulka (znamky.sta) Četnost označených buněk > 10 (Marginální součty nejsou označeny)					
		X	Y výborně	Y velmi dobře	Y dobře	Y neprospěl	Řádk. součty
Četnost	výborně		4	1	2	0	7
Řádk. četn.			57,14%	14,29%	28,57%	0,00%	
Četnost	velmi dobře		0	2	1	0	3
Řádk. četn.			0,00%	66,67%	33,33%	0,00%	
Četnost	dobře		0	0	1	1	2
Řádk. četn.			0,00%	0,00%	50,00%	50,00%	
Četnost	neprospěl		0	1	3	4	8
Řádk. četn.			0,00%	12,50%	37,50%	50,00%	
Četnost	Vš.skup.		4	4	7	5	20

Interpretace např. 2. sloupce ve 4. řádku: V souboru bylo 8 studentů, kteří neprospěli z matematiky. Mezi nimi byl jeden, který měl velmi dobře z angličtiny, což představuje $1/8 = 12,5\%$.

Zápis dat zadaných pomocí absolutních četností

Úkol 6.: U 30 domácností byl zjišťován počet členů. 2 domácnosti měly 1 člen, 6 domácností 2 členy, 4 domácnosti 3 členy, 10 domácností 4 členy, 5 domácností 5 členů a 3 domácnosti měly 6 členů. Zapište tato data do systému STATISTICA, vytvořte variační řadu a zodpovězte následující otázky:

- Kolik procent domácností má právě 5 členů?
- Kolik procent domácností má nejvýše 5 členů?
- Kolik procent domácností má aspoň 5 členů?
- Kolik procent domácností má aspoň 2 a nejvýše 5 členů?

Návod: Vytvoříme nový datový soubor o 6 případech a dvou proměnných, jednu nazveme X a druhou četnost. Do proměnné X napíšeme čísla 1, ..., 6 (lze též vyplnit tak, že do Dlouhého jména této proměnné napíšeme =v0) a do proměnné četnost napíšeme čísla 2, 6, 4, 10, 5, 3. Statistika – Základní statistiky/tabulky – Tabulky četností – Proměnné X – OK – klikneme na ikonu závaží – Proměnná vah četnost – OK – Stav Zapnuto – OK – Výpočet.

Dostaneme tabulku:

Kategorie	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
1	2	2	6,66667	6,6667
2	6	8	20,00000	26,6667
3	4	12	13,33333	40,0000
4	10	22	33,33333	73,3333
5	5	27	16,66667	90,0000
6	3	30	10,00000	100,0000
ChD	0	30	0,00000	100,0000

Z této tabulky lze vyčíst odpovědi na všechny výše položené otázky.

Ad a) 16,7%, ad b) 90%, ad c) 26,7%, ad d) 83,3%

Zápis dat zadaných pomocí kontingenční tabulky

Úkol 7.:

221 žáků 2. stupně základní školy bylo dotázáno, zda v současné době drží nějakou dietu. Výsledky průzkumu jsou uvedeny v kontingenční tabulce. Znak X udává pohlaví žáka (1 – hoch, 2 – dívka), znak Y nabývá varianty 1, když respondent drží dietu a 2, když dietu nedrží.

X	Y		$n_{j.}$
	drží dietu	nedrží dietu	
hoch	9	100	109
dívka	57	55	112
$n_{.k}$	66	155	221

Zapište tato data do systému STATISTICA a zodpovězte následující otázky:

- Kolik procent hochů drží dietu?
- Kolik procent dívek drží dietu?
- Kolik procent těch žáků, kteří drží dietu, jsou hoši?
- Kolik procent těch žáků, kteří nedrží dietu, jsou dívky?

Návod: Vytvoříme nový datový soubor o třech proměnných X, Y, četnost a čtyřech případech. Do proměnné X napíšeme dvakrát pod sebe 1 (hoch) a dvakrát pod sebe 2 (dívka). Do proměnné Y napíšeme jedničku (1 – drží dietu) a dvojku (2 – nedrží dietu) a znovu jedničku a dvojku. D proměnné četnost napíšeme uvedené četnosti, tj. 9, 100, 57, 55. Popíšeme, co znamenají proměnné X, Y a co znamenají jejich varianty. Výsledný soubor:

	1 X	2 Y	3 četnost
1	hoch	drží dietu	9
2	hoch	nedrží dietu	100
3	dívka	drží dietu	57
4	dívka	nedrží dietu	55

Statistiky – Základní statistiky/tabulky – Kontingenční tabulky - Specif. tabulky – List 1 X, List 2 Y, OK, Váhy - četnost, Stav zapnuto – OK. Na záložce Možnosti zaškrtneme Procenta z počtu v řádku a Procenta z počtu ve sloupci – Výpočet. Tím získáme kontingenční tabulku řádkově a sloupcově podmíněných relativních četností.

	X	Y drží dietu	Y nedrží dietu	Řádk. součty
Četnost	hoch	9	100	109
Sloupc. četn.		13,64%	64,52%	
Řádk. četn.		8,26%	91,74%	
Četnost	dívka	57	55	112
Sloupc. četn.		86,36%	35,48%	
Řádk. četn.		50,89%	49,11%	
Četnost	Vš.skup.	66	155	221

Ad a) 8,3 % hochů drží dietu, ad b) 50,9 % dívek drží dietu, ad c) z těch žáků, kteří drží dietu, je 86,4 % dívek, ad d) z těch žáků, kteří nedrží dietu, je 35,5 % dívek.